

Juan Gabriel Vásquez
Hluk padajících věcí

HLUK PADAJÍCÍCH VĚCÍ

JUAN GABRIEL
VÁSQUEZ

Nakladatelství Paseka
Praha – Litomyšl

PŘELOŽILA ANEŽKA CHARVÁTOVÁ

Marianě, vynálezkyni času a prostorů

Vychází s přispěním Ministerstva kultury České republiky

EL RUIDO DE LAS COSAS AL CAER

Copyright © Juan Gabriel Vásquez, 2011

Copyright © Santillana Ediciones Generales, S. L., 2011

Translation © Anežka Charvátová, 2015

ISBN 978-80-7432-597-7

Hořely, řítily se snu mého stěny,
jako se s křikem hroutí celé město!

Aurelio Arturo, *Snové město*

„Tak ty taky přicházíš z nebe! Z které planety?“

Antoine de Saint-Exupéry, *Malý princ*

I.

JEDINÝ DLOUHÝ STÍN

První hroch, samec o váze půldruhé tuny, zbarvený jako černé perly, padl na konci roku 2009. Dva roky předtím utekl z bývalé zoologické zahrady Pabla Escobara v údolí řeky Magdaleny a po celou tu dobu svobody ničil úrodu, rozšlapával napajedla, děsil rybáře, dokonce jednou zaútočil na plemeníky z dobytkářské haciendy. Když ho lovci dostihli, střelili ho jednou ranou do hlavy a druhou do srdce (náboji ráže 0,375, protože hroch má tlustou kůži); pak zapózovali u zdechliny, veliké, tmavé, zvrásněné hroudy, meteoritu spadlého z nebe; a tam také pod korunou ceiby, která je chránila před prudkým sluncem, vysvětlili před prvními kamerami a zvědavci, že zvíře kvůli váze nemohou přepravit vcelku, a ihned je začali porcovat. Nacházel jsem se ve svém bogotském bytě nějakých dvě stě padesát kilometrů odtamtud na jih, když jsem ten snímek, zabírající víc než půl tiskové strany v jednom významném časopise, spatřil poprvé. Tak jsem se dozvěděl, že vnitřnosti zahrabali přímo na místě, kde zvíře padlo, kdežto hlava a nohy skončily v jedné biologické laboratoři v Bogotě. Dozvěděl jsem se také, že hroch neutekl sám: na útěku ho doprovázela jeho družka a mládě – tak je aspoň v sentimentální verzi představovaly méně seriózní deníky –, a ty se nyní nacházely na neznámém místě a pátrání po nich okamžitě nabylo příchuti mediální tragédie, pronásledování nevinných tvorů bezcitným systémem. A někdy v těch dnech, zatímco jsem v novinách sledoval, jak hon postupuje, jsem se přistihl, že vzpomínám na jednoho muže, na něhož

jsem už hodně dlouho nepomyslel, třebaže v jednu dobu mě nic nezajímalo víc než tajemství jeho života.

V následujících týdnech se obraz Ricarda Laverdeho proměnil z náhodné vzpomínky, jedné z těch hříček, které nám provádí paměť, ve věrný, oddaný, neustále přítomný přízrak, postával mi u postele, když jsem spal, a v hodinách bdění mě zdálky pozoroval. Ranní rozhlasové pořady, večerní televizní zprávy, novinové komentáře, které četl úplně každý, i blogeri, které nečetl nikdo, všichni přetřásali otázku, jestli je nutné bloudící hrochy zabít, jestli nestačí je obklíčit, uspat a vrátit do Afriky; zato já doma, daleko od debaty, kterou jsem nicméně sledoval se směsicí fascinace a odporu, jsem čím dál soustředěněji myslel na Ricarda Laverdeho, na dny, kdy jsme se seznámili, na to, jak krátký byl náš vztah a jak dlouhodobé jeho následky. V tisku a na obrazovce vypočítávali odpovědní činitelé nejružnější nemoci, jaké může šířit takový *artiodactyl* – tohle slovo, pro mne neznámé, používali – a v bohatých čtvrtích Bogoty se začala nosit trička s nápisem *Save the hippos*; a já jsem si zatím doma, za dlouhých večerů s ustavičným mrholením, nebo na ulici cestou do centra začínal vybavovat ten den, kdy Ricardo Laverde zemřel, a tvrdošijně jsem lovil z paměti co nejpřesnější podrobnosti. Překvapilo mě, jak snadno si vybavuji vyřčená slova, spatřené a zaslechnuté věci, vytrpěnou a již překonanou bolest; překvapilo mě také, jak zbrkle a ochotně se vrháme do škodlivého vzpomínání, které koneckonců nepřináší nic dobrého a jenom narušuje naše normální fungování, vzpomínky jako závaží naplněná pískem, co si atleti při tréninku přivazují k lýtkům. Postupně jsem si s jistým úžasem začal uvědomovat, že smrt toho hrocha definitivně uzavřela epizodu, která v mém životě započala dávno předtím, víceméně jako když se člověk vrátí domů zavřít dveře, které nedopatřením zůstaly otevřené.

A tak se dalo do pohybu toto vyprávění. Nevím, k čemu nám je vzpomínat, zda nám to přináší nějaké dobrodiní, nebo je to naopak za trest, ani jak se prožité dá vzpomínáním změnit, ale pro mne se stalo životně důležitým dobře si vzpomenout na

Ricarda Laverdeho. Kdesi jsem četl, že člověk by měl ve čtyřiceti letech odvyprávět příběh svého života, a mně se tato neodkladná lhůta blíží: ve chvíli, kdy píšu tyto řádky, mě od hnusného výročí dělí sotva pár týdnů. *Příběh svého života*. Ne, nebudu vyprávět svůj život, jenom pár dní, které se odehrály před dlouhou dobou, a navíc s plným vědomím, že tento příběh, jak se připomíná v pohádkách, se stal dávno a stane se zase znovu. A není podstatné, že vyprávět ho připadlo zrovna mně.

V den své smrti počátkem roku 1996 Ricardo Laverde celé dopoledne bloumal po úzkých chodnicích čtvrti La Candelaria v centru Bogoty mezi starými domy se střešními taškami z pálené hlíny a s mramorovými tabulkami na zdech, které neznámo pro koho připomínají historické okamžiky, a kolem jedné dorazil do biliárového klubu na Čtrnácté ulici, kde si chtěl se štamgasty zahrát pár partií. Pustil se do hry a nevypadal nervózně ani rozrušeně: vzal si stejné tágo a stejný stůl jako vždy, až vzadu u stěny pod puštěnou, ale němou televizí. Odehrál tři partie, ale nevzpomínám si, kolik vyhrál a kolik prohrál, protože to dopoledne jsem nehrál s ním, nýbrž u vedlejšího stolu. Zato si dobře vzpomínám na chvíli, kdy Laverde vyplatil sázky, rozloučil se s hráči a zamířil ke dveřím na nároží. Procházel mezi prvními stoly, obvykle neobsazenými, protože neon tady vrhá na slonovinové koule podivné stíny, a vtom zakolísal, jako by o něco zakopl. Otočil se a vrátil se k nám; trpělivě vyčkal, až dokončím právě započatou sérii šesti nebo sedmi karambolů, a dokonce krátce zatleskal jednomu obzvlášť povedenému; když potom viděl, že si zapisují dosažené body do tabulky, přistoupil ke mně a zeptal se, jestli nevím, kde by se dal vypůjčit nějaký přehrávač, aby si mohl poslechnout jednu nahrávku, kterou právě dostal. Mnohokrát jsem si pak položil otázku, co by se stalo, kdyby se byl Ricardo Laverde neobrátil na mne, ale na některého jiného hráče. Ale taková otázka nemá smysl stejně jako žádné zpětné úvahy o minulosti. Laverde měl dobrý důvod, aby se zeptal mne. Ten fakt nemůže nic změnit, stejně jako nic nezmění to, k čemu potom došlo.

Seznámil jsem se s ním koncem předchozího roku, několik týdnů před Vánoci. Blížily se mi šestadvacáté narozeniny, už dva roky jsem měl v kapse advokátský diplom, a ačkoli o skutečném světě jsem toho moc nevěděl, teoretický svět právnických studií jsem měl v malíčku. Doktorát jsem složil s vyznamenáním – s disertační prací o nepřičetnosti jako skutečnosti vylučující trestní odpovědnost v *Hamletovi*: dodnes uvažuji, jak se mi mohlo podařit, že mi takovou práci vůbec přijali, o ocenění nemluvě – a stal jsem se nejmladším interním vyučujícím v dějinách katedry, nebo to alespoň tvrdili mí nadřízení, když mi místo nabízeli, přesvědčeným, že mým jediným možným životním obzorem je vyučovat Úvod do práva a vštěpovat základy profese generacím ustrašených dětí, které právě opustily gymnázium. Tam, na stupínku před řadami zmatených holobrádků a snadno ovlivnitelných dívek s vykulenýma očima, jsem získával první lekce o povaze moci. Od začínajících studentů mě sice dělilo sotva osm let, jenže zároveň se mezi námi rozevírala dvojí propast autority a znalostí, což já obojí měl, kdežto oni, právě nastoupivší do života, to zcela postrádali. Obdivovali mě, trochu se mě báli a já si uvědomil, že se na ten strach a obdiv dá navyknout, že je to něco jako droga. Vykládal jsem svým studentům o jeskyňářích, kteří uvíznou pod zemí a po pár dnech se začnou vzájemně pojídat, aby přežili: je zákon na jejich straně, nebo ne? Vykládal jsem o starém Shylockovi, o libře masa, kterou chtěl někomu vyříznout, o chytré Porcii, která mu v tom dokázala zabránit prostým využitím různých technik výkladu práva: bavilo mě sledovat je, jak gestikulují, pokřikují a ztrácejí se v komické argumentaci, jak se snaží v té spleť historie nalézt ideje zákona a spravedlnosti. Po těchto akademických debatách jsem chodíval do biliárových klubů na Čtrnácté ulici, zakouřených lokálů s nízkými stropy, kde se odehrával jiný život, život bez doktrín a právních věd. Na závěr dne jsem tam sázel nevelké obnosy a usrkával kávu s brandy ve společnosti jednoho dvou kolegů či nějaké studentky, která po pár skleničkách mohla skončit v mé posteli. Bydlel

jsem nedaleko v desátém patře, kde byl vzduch vždy chladný, výhled na město zježené cihlami a betonem vždy krásný a moje postel vždy vstřícná k debatě o pojetí trestu u Cesara Beccarii, o nějaké obtížné kapitole z Maxe Bodenheimera nebo prostě o vylepšení známky nejkratší cestou. Život byl v těch dobách, které jako by teď patřily někomu jinému, plný možností. Ovšem i tyto možnosti, jak jsem shledal později, patřily jinému: postupně se nepostřehnutelně vytratily jako ustupující odliv, až mě nechaly takového, jaký teď jsem.

Mé město se tou dobou začínalo vymaňovat z nejnásilnějších let svých nedávných dějin. Nemluví o násilnostech, jaké představují laciná bodnutí nožem či zbloudilé kulky, ani o účtování mezi bezvýznamnými překupníčky, ale o násilí přesahujícím drobné řevnivosti a malé pomsty obyčejných lidí, o násilí, jehož původci jsou kolektivní a v některých jazycích se psávají s velkým písmenem: stát, kartel, armáda, fronta. My Bogotaňané už jsme mu přivykli, zčásti proto, že jeho obrazy nám s podivuhodnou pravidelností přinášely televizní zprávy a noviny; toho dne se z obrazovky začaly v mimořádném zpravodajství linout obrazy nejnovějšího atentátu. Nejprve jsme uviděli reportéra, který o události informoval od vchodu do nemocnice Clínica del Country, potom obraz rozstříleného mercedesu – rozbitým okénkem bylo vidět zadní sedadlo, střepy, cákance zaschlé krve – a nakonec, když ruch u všech stolů ustal, udělalo se ticho a někdo vykřikl, ať zesílí zvuk, spatřili jsme nad daty narození a ještě teplé smrti černobílou tvář oběti. Byl to konzervativní politik Álvaro Gómez, syn jednoho z nejkontroverznějších prezidentů století, sám vícenásobný kandidát v prezidentských volbách. Nikdo se nezeptal, proč ani kdo ho zabil, neboť takové otázky ztratily v mém městě už dávno smysl, pokládaly se nanejvýš řečnický, bez očekávání odpovědi, jako jediný možný způsob reakce na další facku do tváře. Tehdy mě to nenapadlo, ale tyhle zločiny (v tisku se jim říkalo „velevraždy“, vraždy významných osobností: význam toho slova jsem se naučil hned od malíčka)

tvořily páteř mého života a rozdělovaly jej na úseky jako nečekané návštěvy vzdáleného příbuzného. Onoho večera roku 1984, kdy Pablo Escobar zabil nebo dal zabít svého nejvýše postaveného pronásledovatele, ministra spravedlnosti Rodriga Laru Bonillu (dva zabijáci na motorce, zatačka Sto dvacáté sedmé), mi bylo čtrnáct. Šestnáct mi bylo, když Escobar zabil nebo dal zabít Guillerma Cana, ředitele deníku *El Espectador* (pár metrů od sídla vydavatelství ho vrah osmkrát střelil do prsou). Bylo mi devatenáct a už jsem byl dospělý, třebaže jsem dosud nevolil, když zahynul Luis Carlos Galán, prezidentský kandidát, jehož vražda byla jiná, nebo je jiná v naší obrazové paměti, protože jsme ji viděli v přímém přenosu v televizi: shromáždění svolávající slávu Galánovi, potom dávky ze samopalů, pak tělo hroutící se na dřevěné pódium, bezhlučný pád nebo snad zadunění přehlušené hukotem davu a prvními výkřiky. A brzy nato případ letadla společnosti Avianca, Boeingu 727-21, které nechal Escobar vybuchnout ve vzduchu – někde mezi Bogotou a Cali –, aby se zbavil politika, jenž v něm ani neletěl.

Takže my všichni u biliáru jsme toho zločinu rezignovaně zalitovali, ta odevzdanost už byla součástí naší národní mentality, dědictvím naší doby, a potom jsme se vrátili k rozehraným partiím. Tedy všichni kromě jednoho muže, jehož pozornost se dál upírala na obrazovku, kde obrazy atentátu vystřídala další zpráva s výjevem zkázy: býčí aréna zarostlá křovím až po vlajky (nebo k místu, kde kdysi zřejmě vlály vlajky), přístřešek s rezivějícími automobilovými veterány, obrovský tyranosaurus, z něhož po kusech odpadávalo umělé maso a odkrývalo složitou kovovou kostru, smutnou a holou jako stará krejčovská panna. Byla to Hacienda Nápoles, bájně území Pabla Escobara, někdejší generální štáb bossova impéria, která po jeho smrti roku 1993 zůstala na pospas zubu času. Právě tuto zpusťovanost reportáž líčila: mluvilo se o nemovitostech zabavených narkobaronům, o milionech dolarů, které v nich stát prošustroval, protože nikdo nevěděl, jak s tímhle majetkem naložit, o všem, co by se bývalo

mohlo s tím pohádkovým jménem udělat, a neudělalo se. Vtom jeden z hráčů u stolu nejbliž u televize, dosud zcela nenápadný, pronesl, jako by mluvil sám k sobě, ale nahlas a spontánně, jak dělávají lidé žijící o samotě, kteří už zapomněli, že je někdo může slyšet:

„Co asi dělají s těmi zvířaty,“ řekl. „Umírají hladu, chudáci, a všem je to jedno.“

Někdo se zeptal, o jakých zvířatech to mluví. Muž pouze řekl: „Ty přece za nic nemůžeš.“

To byla první slova, která jsem slyšel od Ricarda Laverdeho. Nic dalšího už neřekl: neupřesnil třeba, jaká zvířata má na mysli, ani jak ví, že umírají hladu. Ale nikdo se ho na to nezeptal, protože jsme všichni byli dost staří na to, abychom pamatovali nejlepší léta Hacienda Nápoles. Zoologická zahrada byla legendární místo, které jakožto výstřednost drogového milionáře skýtalo návštěvníkům podívanou v našich zeměpisných šířkách nevídanou. Navštívil jsem ji jako dvanáctiletý kluk o prosincových prázdninách; samozřejmě na zapřenou, aby rodiče nevěděli: nehorázná by jim připadala už jen myšlenka, že by jejich syn vkročil na pozemek známého mafiána, nemluvě o možnosti, že by ho to bavilo. Ale já prostě musel vidět to, o čem všichni bájili. Využil jsem pozvání kamarádových rodičů; jednou o víkendu jsme si přivstali a po šestihodinové jízdě dorazili z Bogoty do Puerta Triunfo; tam jsme prošli prostorným kamenným vjezdem (s názvem haciendy vyvedeným tučnými modrými písmeny) a odpoledne nám uteklo jako voda mezi bengálskými tygry a amazonskými papoušky, trpasličími koňmi a motýly o velikosti dlaně, dokonce i párem nosorožců indických, kteří přibyli právě v těch dnech, jak nám vysvětlil kluk v maskáčové uniformě s přízvukem ze severu. A ovšem, byli tam i hroši, z nichž v těch slavných časech ještě žádný neutekl. Takže jsem moc dobře věděl, o jakých zvířatech ten muž mluví; ale nevěděl jsem, že těch pár slov mi ho po téměř čtrnácti letech připomene. Nieméně o tomhle jsem přemýšlel až později, to je jasné: tenkrát u biliáru byl Ricardo Laverde jen